

ZUSSEN VAN VERSAILLES

Sally Christie

Zussen van Versailles

the house of books

Oorspronkelijke titel: *The Sisters of Versailles*
Oorspronkelijk uitgegeven door: Atria, New York 2015
© Sally Christie, 2015
© Vertaling uit het Engels: Yvonne de Swart, 2016
© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2016
Omslagontwerp: Riverside Studio, Nieuwersluis
© Omslagfoto: Arcangel/Malgorzata Maj;Shutterstock/Kiev.Victor & Pavel K
Foto auteur: © John Carvalho, Exposures Photography
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 4784 5
ISBN 978 90 443 4785 2 (e-book)
NUR 302

www.thehouseofbooks.com
www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor John & Sylvia: gewoon de allerbesten

Hortense

Parijs
Jaar VII (1799)

We waren met vijf zussen, en vier van ons werden maîtresse van de koning. Ik ben de enige die aan zijn armen wist te ontkomen, maar dat was mijn eigen keuze. Ook al ben ik vierentachtig jaar en is alles wat ik vertel in het grijze verleden gebeurd, een vrouw blijft eeuwig ijdel. Dus je moet weten: het had gekund. Als ik had gewild. Want hij, de koning, wilde maar al te graag.

Ik heb het niet over de vorige koning, Lodewijk xvi, de ongelukkige ziel die zes jaar geleden met de guillotine ter dood werd gebracht en wiens Oostenrijkse vrouw daarna hetzelfde lot onderging. Nee, ik heb het over Lodewijk xv, een roemrijke koning. Ik leerde hem kennen toen hij jong en fris was, en er nog geen aanwijzingen waren dat hij later een liederlijke losbol zou worden, met hangende oogleden, vale gelaatskleur en lippen die vochtig waren van wellust.

Tegenwoordig kent bijna niemand het verhaal meer van mijn zussen en Lodewijk xv, de herinnering aan hen wordt overschaduwed door bekendere en scandaleuzere maîtresses en door de politieke omwenteling in het afgelopen decennium. Ik vergeet de laatste tijd steeds meer, de herinneringen aan mijn zussen die uit de schaduwen van mijn geest opdoemen, worden vager en zwakker. Ik dompel me onder in de zee van hun oude brieven, steeds opnieuw lees ik ze, ze geven me troost en stemmen me tegelijkertijd verdrietig. De aantrekkingskracht van oude herinneringen is bitterzoet.

Deze brieven, een portret van een van mijn zussen dat boven de open haard hangt en een verbleekte tekening van een andere zus tussen de bladzijden van een bijbel zijn alles wat ik nog heb.

Het begon allemaal zo'n driekwart eeuw geleden, in 1729. Het was een andere tijd, een andere wereld. We voelden ons verheven in onze veilige, bevoorrechte positie en waren er niet op bedacht dat er iets kon veranderen en dat waar je wieg stond niet langer de rest van je leven zou bepalen. We waren de dochters van een *marquis*; onze leefwereld bestond uit titels, welgemanierdheid en adellijke voorrechten, maar wat doen die zaken er tegenwoordig nog toe? Nog steeds heel veel, maar omdat we allemaal *citoyens* zijn, moeten we doen alsof dat niet zo is.

Het leven – ons leven – was in die dagen een stuk aangener; degenen die het zich konden veroorloven, maakten het zich zo comfortabel dat ze niets met de onprettige kanten van de maatschappij te maken kregen. Het kwam niet in ons hoofd op dat er zoiets afschuwelijks als het Schrikbewind zou kunnen komen.

We waren met vijf zussen en ons ouderlijk huis stond aan Quai des Théatins. Het stond langs de Seine in hartje Parijs, in een straat waar alleen de rijken en machtigen woonden. Het huis staat er nog steeds, maar de straat heet nu Quai Voltaire, een eerbetoon aan die grote denker. Ik huiver als ik eraan denk wat voor mensen er nu misschien wonen.

Het was een statig, elegant huis, een teken van onze positie in de wereld. Ik herinner me het gouden slaapvertrek van mijn moeder op de tweede verdieping nog goed, hoe weelderig en schitterend het was, en het ontzag waarmee het ons vervulde als we bij haar werden ontboden. De kinderkamer was natuurlijk veel minder indrukwekkend, kinderen werden in die tijd meestal genegeerd, dus waarom zou je geld verspillen aan spullen voor kinderen die je toch maar zelden zag? In onze kinderkamer op de vierde verdieping waren de kamers koud en kaal, maar het was er fijn, het was onze veilige haven in een harteloze wereld.

We kregen nauwelijks onderwijs, men wilde geen ontwikkelde dochter, maar een welgemanierde dochter, een die haar weg kon vinden in het ingewikkelde doolhof van beleefdheden en sociale omgangsvormen dat onze wereld regeerde. Om eerlijk te zijn kan ik zelfs met de wijsheid die met de jaren hoort te komen niet zeggen dat meer onderwijs me verder zou hebben geholpen in het leven.

We waren met vijf zussen en we hadden geen broers. Mijn moeder zei soms, als ze een paar glazen champagne ophad, dat dat kwam omdat er een vloek op haar rustte.

Hoewel we dezelfde ouders hadden, waren we verschillend. Toetaal verschillend! Louise was de oudste, ze was charmant en leuk om te zien. Ze was negentien toen ze voor het eerst aan het hof werd geïntroduceerd. Ze was een dromer, ze kreeg altijd lichtjes in haar ogen als ze aan haar toekomst dacht en aan het geluk dat voor haar in het verschiet zou liggen.

Daarna kwam Pauline, fel en allesbehalve teerhartig, ze had een karakter waar een zeerover trots op zou zijn. Ze was zo koppig als een ezel en speelde de baas in de kinderkamer. Ze torende boven ons uit, zowel in lengte als in kracht. Toen ze zeventien was, wist Pauline al dat ze machtig en belangrijk zou worden. Hoe ze daarbij kwam, weet ik niet. Maar ze was ervan overtuigd.

Na Pauline kwam Diane, toen vijftien, zij was vrolijk, laks en lui. Ze ging conflicten uit de weg en was altijd aan het giechelen en lachen of dagdroomde dat ze hertogin werd. Iedereen vond haar op Pauline lijken, maar dan zonder haar krachtige uitstraling. Ik denk dat dat zowel een vloek als een zegen was.

Na haar kwam ik, nog maar veertien toen alles veranderde. Iedereen vond mij de knapste van het gezin en zei dat ik leek op de vrouw naar wie ik vernoemd ben, mijn bekende overgrootmoeder Hortense Mancini, die in haar tijd meer dan één koning het hoofd op hol had gebracht.

Tot slot had je de kleine Marie-Anne, hoewel het nu vreemd lijkt om het over haar als laatste te hebben. Ze was twaalf en ook

bijzonder knap, maar achter haar engelengezichtje ging een scherpe, snelle geest schuil die onze kindermisjes zo nu en dan versted deed staan.

Onze jaren op de vierde verdieping van het huis aan Quai des Théatins staan me bij als gelukkig, vrolijk en liefdevol. Niet dat er geen kleine meningsverschillen waren, er werd gekibbeld en geruzied over onbenulligheden, maar over het algemeen heerste er harmonie, een harmonie die zeer waardevol was en later in ons leven ontbrak. Waarschijnlijk waren er in die tijd al voortekenen van de harteloosheid en de pijn die ons te wachten stonden, maar die moeten vaag en onduidelijk zijn geweest. Nee, ik kijk terug op een gelukkige tijd voordat de harde, volwassen wereld ons in haar greep kreeg en ons overlaadde met teleurstellingen en wreedheden, voordat we de saamhorigheid van onze jonge jaren verloren en voordat Louise ongelukkig werd, Pauline gemeen, Diane dik en lui en Marie-Anne manipulatief en hard.

Maar in goede en slechte tijden, in perioden van zonden en schandalen, hartzeer en blijdschap, verbanningen en sterfgevallen, waren het toch mijn zussen. En nu ben alleen ik er nog. Ik zit in mijn donkere kamer, een oude vrouw, en slijt mijn dagen bladerend door hun brieven en door mijn herinneringen. En als ik heel stil ben en goed luister, dan kan ik hun stemmen weer horen.

DEEL I
Verliefd

Louise

Versailles
1730

Versailles: grootsheid, grandeur en echo's. Het geroezemoes van honderden mensen die op gepaste toon fluisteren is overweldigend, hoewel iedereen zachtjes praat, en dan de duizend verschillende geuren; het is als een schilderij waarop een krioelende mensenmenigte tot leven komt.

Alles is gehuld in weelde en aan de muren hangen enorme spiegels die als glanzende meren tegen het marmer liggen en het leven dat zich hier afspeelt weerkaatsen, vele malen vergroot. Overal zijn kandelaars en kroonluchters, sommige met wel tweehonderd kaarsen, en 's avonds schittert het paleis alsof het door de zon zelf wordt verlicht.

In de eindeloze gangen staan enorme bronzen, marmeren en stenen beelden van koningen en goden. De plafonds zijn zo hoog dat ze tot aan de hemel reiken en zijn toepasselijk genoeg als hemelgewelven beschilderd, maar je mag niet omhoogkijken om ze te bewonderen want je dient je te allen tijde beschaafd te gedragen en net te doen alsof het je niet interesseert.

In dit grote paleis is het moeilijk de weg te vinden; het is een doolhof van gangen en trappen en er gelden allerlei regels die iedereen lijkt te kennen, behalve ik. Het paleis is net zo'n verraderlijke bloem waar ik ooit over heb gehoord: mooi en weelderig, maar hij eet de vliegen op die op zijn lippen neerstrijken.

Ik ben hier nu al een paar maanden in de bevoorrechte positie van hofdame van de koningin, maar elke dag als ik wakker word vraag ik me af: zal er vandaag iets vreselijks gebeuren? Zal ik struikelen als ik een reverentie maak? Uitglijden op de met oranje boenwas gewreven vloeren? Op een ongepast moment iets zeggen? Door een foute woordkeus precies de verkeerde persoon beledigen?

Mijn kamer is op de derde verdieping, niet ver van de grote staatszalen, maar er ook niet dichtbij. Ik heb de route van mijn kamer naar die van de koningin in mijn geheugen geprent, maar ik moest vandaag na de mis een pot paddenstoelenpaté brengen naar de hertogin de Luynes, een gunsteling van de koningin die met koorts in bed ligt. Ik deed deze boodschap samen met een gezelschapsdame van de hertogin, maar nu ik in mijn eentje weer terugga, kom ik in een mij onbekend gedeelte van het paleis terecht. Ik snap er niets meer van: is Versailles door een gek ontworpen? Wie verzint het toch om achter zo'n serene, uniforme buitenkant zo'n wirwar van vertrekken, gangen en trappen te ontwerpen?

Ik ben ver uit de buurt van de pracht van de openbare zalen, van de imposante vertrekken waar de koning en de koningin en de koninklijke familie wonen. Die vertrekken nemen maar een klein gedeelte van het paleis in beslag, een klein kersje op een grote taart. Hier is de rijkdom ver te zoeken en hier staan geen sinaasappelbomen in grote vergulde sierpotten om een zoete geur te verspreiden. De vloer is smerig, in plaats van het duizelingwekkende parket van de salons tref je hier tegels en ongelijke eikenhouten planken aan.

Een gemaskerde vrouw, haar roze rok besmeurd met modder en zondigheid, duwt me ruw opzij als ze me passeert. Ik blijf staan, ik hoop dat ik niet dezelfde kant op hoef als zij. Alles om me heen is vreemd, en mijn keel snoert zich dicht van angst. Voordat ik kan beslissen welke richting ik op ga, rennen er zes wolfshonden langs me heen, grote grijze beesten die naar natte vacht en plakkerig konijnenbloed stinken, twee pages hollen achter ze aan. Die kant op zullen de stallen dus wel zijn, en ik draai me om.

‘Waar ga je heen, kleintje?’ Het is gravin d’Hauteville met een gezelschapsdame. Ik wil haar om hulp vragen, maar ze blijft niet staan, ze haast zich net als de honden langs me heen en ik heb niet de moed haar te roepen.

‘De dochter van Armande,’ hoor ik haar tegen haar gezelschapsdame zeggen.

Een schaterlach. ‘Het is te hopen dat ze niet op haar moeder gaat lijken, dat arme schaap,’ zegt de ander, en dan zijn ze de hoek om, hun hakken klakken op de stenen vloer.

Ik kom nu in een andere smalle gang, waar mannen zonder livrei me wellustig opnemen en ik bijna omver word gelopen door bedienden met grote tonnen water op hun rug. Door een raam zie ik een binnenplaats. Ik ben in de Zuidvleugel, moet ik in noordelijke richting om het hoofdpaleis te vinden? Ik heb geen idee waar het noorden is. We hebben niet veel geleerd in de leskamer in ons ouderlijk huis in Parijs. Onze gouvernante, Zélie, was verre familie van ons en hoewel ik veel van haar hield, lieten haar lessen soms te wensen over. Ze draaide altijd de globe rond en vertelde ons over de wereld... Ik herinner me dat het noorden boven was. Of was dat de zon? Ik zie een trap en loop de treden op.

Ik kom uit in een grote vierkante kamer met karmozijnrode draperieën. In een hoekje staat een groepje mannen in donkere jassen geanimeerd te praten, en ik durf hen niet te storen. Ik loop naar twee mannen die bij een raam zitten, maar als ik dichterbij kom zie ik dat hun jassen versleten zijn en dat hun kniebroeken onder de vlekken zitten. ‘Heren,’ begin ik, maar dan zie ik tot mijn schrik dat ze dronken zijn. Een van de mannen glimlacht en steekt een smerige hand naar me uit.

Nee, nee, nee. Ik ren een smalle trap af en kom opnieuw in een achterafgangetje terecht met witgeschilderde muren en een stenen vloer. Het is hier stil en je kunt je nauwelijks voorstellen dat het elders in het enorme paleis een vrolijke bedoening is. Dit gedeelte van het gebouw lijkt ouder, vergeten, ver verwijderd van het com-

fort van het vertrouwde en de weelde. De schimmel van eeuwen dringt door de dunne zolen van mijn schoenen. Aan het einde van de gang is een klein deurtje in een paneel. Ik trek het open, in de veronderstelling een andere gang aan te treffen, maar ik kijk in een kamer. Er staan twee mannen heel dicht tegen elkaar aan, en een vrouw zit naar hen te kijken. Ik verstijf.

‘Kun je niet kloppen?’ blaft de vrouw op de bank woedend. Ze heeft een bontstola om en een kopje in haar hand, haar huid glimt als een parel tegen de donkerbruine nerts. Ik ken haar niet, maar aan de luxe van haar kleding en de kamer te zien is ze een voornaam persoon. De twee mannen staan voor haar, de ene man is elegant gekleed, de andere draagt het uniform van de Zwitserse Garde, zijn overhemd is open geknoopt. De edelman trekt zijn hand niet terug uit de broek van de soldaat, maar glimlacht afwezig naar me. Hij heeft orangerode rouge op zijn wangen, de uitdrukking op zijn gezicht is hooghartig en zijn blik is leeg. Ik huiver, sta als aan de grond genageld bij de aanblik van het vreselijke tafereel voor me.

‘Wegwezen jij, wegwezen!’ Gealarmeerd door het geschreeuw van haar meesteres komt een vrouw in bruine kleren waggelend op me af. Voor ze me de kamer uit kan duwen, schiet ik de deur uit en maak ik me uit de voeten. Aan het einde van de gang zijg ik op de grond neer, ik ruik de scherpe geur van urine en voel iets kleverigs op de grond, wat ik probeer te negeren. Ik kan niet ophouden met trillen. Niets is wat het lijkt hier, en dat... dat... wat gebeurde daar eigenlijk?

Wat doe ik hier? Er rent een man voorbij, een lakei die me te belangrijk lijkt om staande te houden, gevolgd door twee mannen met een enorme stapel brandhout. Ik hoor in de verte de klok twaalf uur slaan. De koningin gaat straks dineren en ik moet naar mijn kamer om mijn handen te wassen en mijn jurk schoon te maken. Maar ik weet niet hoe ik er moet komen. Ik hoor hier niet, denk ik, terwijl ik nog steeds trillend naar de grond staar. Ik wil terug naar Parijs, naar de veiligheid en geborgenheid van mijn ouderlijk huis. Ik wil naar mijn moeder.

Ik had een gelukkige jeugd, veilig en geborgen in onze kamers op de vierde verdieping van ons huis in Parijs. Maar hoe tevreden je als kind ook bent, je bent toch nieuwsgierig naar wat zich buiten de muren van de kinderkamer afspeelt, in de grotemensenwereld.

Het begon op mijn zestiende verjaardag. Ik herinner me dat mijn moeder die dag in haar gouden slaapkamer op een sofa lag met haar vriendin, de hertogin de Rupelmonde. Mama had een leven vol glamour, ze was vaak weg naar Versailles, of ontving gasten in Parijs. Ze verkeerde vaak in gezelschap van belangrijke heren. Haar familienaam was Mazarin, de grote donkerbruine ogen had ze van haar beroemde grootmoeder Hortense. Ik heb haar exotische uiterlijk niet geërfd, en hoewel mensen vaak zeggen dat ik er leuk uitzie, zegt nooit iemand dat ik mooi ben. En dat is maar goed ook; als ik echt een schoonheid was zou ik zelfvoldaan worden, terwijl ik juist bescheiden wil zijn. En door God bemind wil worden.

‘Je ziet er keurig uit, schat,’ mompelde Mama terwijl ze me van zich af duwde om me te bestuderen. Ik was ingeregen in mijn mooiste jurk, mijn haar was opgestoken en op mijn gezicht lag een dikke laag poeder, wat nieuw voor me was.

Ik maakte een kniebuiging en bedankte haar. Ze hief haar hand op en riep een van haar vrouwelijke bedienden. ‘De *caramelos*,’ riep ze, en er werd haar een schaalje aangereikt. ‘Hier, kind, neem een caramelo.’

Gretig pakte ik er een. Er bestonden twee werelden in dit huis: de wereld van mijn moeder vol luxe en overdaad en de sobere wereld van de kinderen. Ik verlangde ernaar bij de volwassenen te horen en hoopte dat ze nieuws voor me had. Ik wilde trouwen, mijn jeugd achter me laten en aan het hof gepresenteerd worden: verliefd worden op mijn echtgenoot, mooie kindjes krijgen.

‘We hebben met Louis-Alexandre en zijn ouders gesproken,’ zei mijn moeder.

Geheel volgens de traditie van families als de onze, wist ik al heel lang dat ik met mijn neef zou trouwen. Ik kende Louis-Alexandre

niet goed – hij was bijna twintig jaar ouder dan ik – maar hij was tenminste geen onbekende voor me. Toen ik een klein meisje was, kwam hij een keer bij ons op bezoek, en na onze ontmoeting rende ik naar boven om een tekening van hem te maken zodat ik me hem later zou kunnen herinneren. Ik heb die tekening nog steeds, verstopt in een kistje onder mijn linten en handschoenen. Toen ik jong was haalde ik de verkreukelde tekening vaak tevoorschijn om te dromen over ons leven samen.

‘Wat dacht je van de maand mei?’

Ik klapte in mijn handen. ‘Zo snel al? Geweldig!’

Mijn moeder nam nog een snoepje uit het schaalpje en pulkte er een noot uit. Vervolgens riep ze verontwaardigd: ‘Rose, je weet toch dat ik niet tegen cashewnoten kan, dus wat doet zo’n noot in de caramelos?’ Ze liet de noot in kwestie op de grond vallen.

‘Wil je zo graag trouwen?’ vroeg madame de Rupelmonde. Ik knikte, maar was op mijn hoede. Ik mocht madame de Rupelmonde niet zo; ik voelde me ongemakkelijk bij haar trage manier van doen en haar valse glimlach. Ze leek altijd iets anders te bedoelen dan wat ze zei.

‘Natuurlijk wil ze graag trouwen!’ riep mijn moeder uit. ‘Wie wil er nu niet de kinderkamer ontvluchten? En ze wordt de hertogin de Mailly... ze hoeft haar naam nauwelijks te veranderen. Het is een voortreffelijke partij, werkelijk voortreffelijk. Ik ben heel tevreden.’

‘De beste partij van het hele land,’ zei madame de Rupelmonde overdreven, en ze schoten beiden in de lach. Ik begreep niet waarom. ‘Hij is gek op zwaarden, ja, en op allerlei soorten wapens.’

‘Maar goed,’ zei mijn moeder snel, en ik wist dat ik iets had gemist. ‘Ze wordt een echtgenote aan het hof.’ Ze wendde zich tot mij. ‘Louise, madame de Rupelmonde en ik hebben aan een klein projectje gewerkt.’

‘Een groot project,’ onderbrak madame de Rupelmonde haar. Haar lippen waren dun en donker, als een bloedzuiger op haar met wit loodpoeder bedekte gezicht. Het is niet beleefd om je negatief

over andermans uiterlijk uit te laten, maar dat van haar vond ik bepaald niet aantrekkelijk.

‘We hebben ervoor gezorgd dat...’ Mijn moeder nam nog een caramelo en haar woorden bleven in de lucht hangen. Ik had haar zin bijna afgemaakt, want ik kon wel raden wat ze ging zeggen. Ze bleef een paar tellen kauwen en zei toen: ‘We hebben ervoor gezorgd dat je een plaats in de hofhouding van de koningin krijgt.’

Ik maakte een sprongetje en klapte in mijn handen van blijdschap.

‘Louise-Julie!’ berispte madame de Rupelmonde me. ‘Dit soort uitingen is ongepast. Beheers je.’ Dit keer was haar boodschap helder.

‘O, Marguerite, laat haar toch blij zijn,’ zei mijn moeder. ‘Ze is nog zo puur. Dat is juist aandoenlijk. Trouwens, de koningin is ook... puur. Misschien komt puur natuur nog in de mode.’

‘Zo puur als bijvoorbeeld een koe,’ zei madame de Rupelmonde luchtig. ‘Puur en rustig als een brave koe. Ik bedoel de koningin, hoor, lieve Louise-Julie, niet jou.’

Ik sta op, zet mijn herinneringen uit mijn hoofd en ben vastbesloten de weg terug te zoeken. De koningin. Ik moet haar zien te vinden. Met knikkende knieën loop ik over de gang, en uit angst voor wat ik kan aantreffen trek geen deuren meer open.

Verderop zie ik een lakei in de livreekleuren van de invloedrijke familie Noailles.

‘Noailles!’ roep ik. Omdat ik in paniek ben, klinkt mijn toon gebiedend.

De man draait zich om, neemt me op, ziet de kleverige vlekken op mijn rok en maakt een halfslachtig buiginkje.

‘Ik ben verdwaald,’ zeg ik. Ik probeer mijn stem rustig en beheerst te laten klinken. ‘Ik moet naar het verblijf van de koningin.’

De man grijnst en maakt opnieuw een buiging, nu nog minder diep. In Versailles kringelt roddel op als rook en verspreidt zich tot

in de verste hoeken van het paleis. Ik weet zeker dat morgen de hele hofhouding dit verhaal kent.

‘Volgt u mij maar, madame.’ Hij leidt me door twee gangen, opent daarna een deur en gaat me voor over de binnenplaats van de prinses. Vanaf hier weet ik de weg. Ik wil hem bedanken voor zijn hulp, maar om me duidelijk te maken dat ik niet belangrijk ben verdwijnt hij zonder een woord te zeggen. Terug in de vertrouwde overdaad van de hoofdvertrekken, loop ik zo snel als ik kan naar het verblijf van de koningin. Ik storm naar binnen en bots bijna tegen een lakei op die een grote schaal parse, van de olie glanzende aubergines in zijn handen heeft.

‘O, je zweet!’ gilt mijn vriendin Gilette, de hertogin d’Antin, die tot de hofhouding van de koningin behoort. Ze duwt me naar een raam. ‘Leg je gezicht tegen het raam en kom tot rust.’ Ze wuift me met snelle bewegingen koelte toe. ‘Hare Majesteit is bij de *dauphin* en wil binnen een uur eten. Poeder! We hebben poeder nodig!’

De forse hertogin de Boufflers, de meest gevreesde en oudste hofdame van de koningin, knijpt haar ogen tot spleetjes en neemt van een van de vrouwelijke bedienden een pot aan. ‘Doe er wat van op je gezicht als je niet meer transpireert. En kijk uit dat je niet op de servetten morst.’ Ze kijkt me vol afkeer aan, alsof ze iets walgelijks ziet. ‘En wat zijn die vieze vlekken op je rok?’

Ik krijg een kleur en houd mijn wang tegen het koude raam gedrukt.

‘Hoe kun je hier in hemelsnaam verdwalen?’ hoor ik haar mompelen als ze zich weer naar de tafel omdraait om aan te wijzen waar ze de schotels wil hebben. ‘De vis hier. En de eendenragout daar. Waar zijn de pruimenprofiteroles?’

Hoe kun je hier níét verdwalen, denk ik mistroostig.

Nog voor ik ben afgekoeld vliegen de deuren open en komt de koningin binnen waggelen. We maken een diepe reverentie en nemen onze plaats in achter en naast haar stoel, klaar om te serveren. Zesentwintig schotels schitteren op tafel.

‘Uw servet, madame,’ zegt de hertogin de Boufflers met een suikerzoet stemmetje. De maaltijd begint.

Ik sta in de houding en probeer mijn ademhaling, die nog steeds onregelmatig is, onder controle te krijgen. Die man had zijn hand in de broek van de andere man, op zijn... op zijn... o! Zal ik hier ooit passen? Zal ik deze wereld kunnen begrijpen? Waarom heb ik hier toch zo vurig naar verlangd?

Ik had gedacht dat ik na mijn huwelijk rechtstreeks naar Versailles zou gaan, maar ik kreeg te horen dat ik pas tot de hofhouding van de koningin zou kunnen toetreden op het moment dat mijn schoonmoeder, Anne-Marie-Françoise, de hertogin-weduwe de Mailly, zich terugtrekt of overlijdt. Ik wenste haar niet toe dat ze ziek zou worden of zou sterven, hoewel ik het soms wel hoopte. Ze was al over de zestig en had een goed leven gehad, toch? Als ik dat soort gemene gedachten had, bad ik de volgende dag op mijn knieën om vergeving.

Na de huwelijksplechtigheid reisde ik met Louis-Alexandre naar mijn nieuwe thuis. Het zou voor een jonge echtgenote, zo zei hij, onpraktisch en bovendien aanstootgevend zijn om alleen in Parijs te verblijven. Er lagen daar te veel verleidingen op de loer en de mensen zouden gaan praten. Er werd besloten dat ik het beste mijn intrek kon nemen in een klein landhuis van de familie op het platteland totdat ik in de hofhouding opgenomen werd. Niemand vroeg mij of ik het hiermee eens was.

Het dorp lag niet ver van mijn ouderlijk huis in Parijs, maar het voelde als een oneindige afstand. Het huis was oud, eeuwenoud, het had schuine daken, en hoewel de open haarden enorm waren – je kon er met gemak in zitten – was het altijd koud in de vertrekken. Als het regende groeide er schimmel achter de wandkleden en het rook overal muf. Het contrast met ons prachtige huis aan Quai des Théatins was zo groot als het verschil tussen een jachthut en een kasteel.

Niemand sprak tegen me in dat huis, zelfs de bedienden niet. Niet dat ik hen in vertrouwen zou nemen, maar toch. De kok wees mijn pogingen om hem te helpen de menu's samen te stellen resoluut af en de rentmeester maakte me duidelijk dat ik aan zijn belangrijke werkzaamheden niets nuttigs toe te voegen had. Zelfs de dienstmeisjes waren onvriendelijk en glimlachten nooit terug.

Zo nu en dan kwam de vrouw van de magistraat van het dorp bij me op bezoek, die me overhaalde om bijeenkomsten met de dames uit de buurt bij te wonen. Ze vroegen altijd of ik nieuws van het hof had, en als ik hun dan plichtmatig de weinige informatie waarover ik beschikte doorgaf, knikten en mompelden de vrouwen van de provinciale bureaucraten alsof ik bevestigde wat ze allang wisten.

Toen mijn schoonmoeder van deze kleine ontmoetingen hoorde, verbood ze me er ooit nog heen te gaan. Ze waarschuwde me op fluistertoon dat sommigen van die dames *bourgeoise* waren en dat ik maar beter niet in dergelijk gezelschap gezien kon worden. Ze sprak het woord 'bourgeoise' uit alsof het iets vreselijks was, alsof ze vertelde dat een logé last van luizen had. Elke keer dat ik mijn schoonmoeder zag, kon ik alleen maar denken: het is jouw schuld dat ik hier nog zit.

Ik deed mijn best een goede echtgenote voor Louis-Alexandre te zijn, maar hij gedroeg zich koel tegen me, nors zelfs, en hij kwam alleen langs om in het bos dat aan het landhuis grensde te gaan jagen. Tijdens die bezoeken nam hij vrienden mee met wie hij de hele dag ging jagen en 's avonds te veel dronk. Aan tafel hadden ze het eindeloos over de buit van die dag en namen ze de interessante en minder interessante roddels uit Versailles door. Ik luisterde alleen goed als ze het over onze jonge koning hadden en over zijn liefde voor zijn Poolse vrouw. Toen ik een keer vroeg hoe ze eruitzag, snoeven de mannen minachtend en keken ze elkaar veelbetekenend aan.

'Als een koe,' antwoordde Louis-Alexandre. 'Log en saai. Ze heeft dikke lippen en wordt steeds dikker van al die dochters die ze produceert.'

‘Ze heeft hem vast behekst,’ voegde een van zijn vrienden eraan toe. ‘Want waarom zou de jonge koning anders zo toegewijd zijn aan zo’n weinig aantrekkelijk wezen? Ze zeggen dat hij haar op hun huwelijksnacht zeven keer bezeten heeft, dat kan alleen tovenarij zijn.’

‘Pf!’ proestte Louis-Alexandre, waarbij er wijn uit zijn mond spatte. ‘Ze is niet slim genoeg voor dat soort streken... ik wil mijn vospaard erom verdedden dat ze nog nooit van liefdestovenarij gehoord heeft.’

Het schokte me dat ik ze op die manier over de koningin hoorde praten. Ze was Pools, maar ze was onze koningin, en ik vond het juist romantisch dat de koning van zijn vrouw hield en alleen oog had voor haar. In Versailles zet de koning de toon, dus waarom haastten de mannen aan het hof zich niet om bij hun vrouw te zijn? Onze Poolse koningin was de gelukkigste vrouw van de wereld, vond ik.

Als Louis-Alexandre me tijdens die bezoeken ’s nachts opzocht, sprak hij met dubbele tong en stonk hij naar cognac. Zodra hij klaar was, vertrok hij naar een andere kamer om te gaan slapen. Ik voelde me op die momenten verdrietig en eenzaam. Op de vierde verdieping in de leskamer met mijn vier jongere zusjes wist ik nog niet wat eenzaamheid was. Zo had ik me het huwelijk niet voorgesteld. Vroeger dacht ik dat alle mannen van hun vrouw hielden en dat kussen heerlijk zou zijn. Maar als Louis-Alexandre me alleen achterliet lag ik steeds lang wakker. Ik hoorde de regen van het lekkende dak druppelen, de takken van de eikenbomen tegen de ramen slaan en in de verte het gehuil van wolven in het bos. Het huis was vol mensen en mijn man sliep in de kamer naast die van mij, maar ik had het gevoel dat ik alleen was op de wereld.

Waarom bleef hij ’s nachts niet bij me? Waarom hield hij niet van me? Hij was niet knap – hij is klein en zijn gezicht is pokdalig, het lijkt wel een omelet –, maar hij was mijn echtgenoot, ik wilde van hem houden en ik wilde dat hij van mij hield.

‘Waarom blijf je niet?’ vroeg ik een keer verlegen toen hij klaar was. Ik vroeg nooit iets van hem.

‘Waarom zou ik?’ vroeg hij terwijl hij zich met een doekje schoonveegde. Hij gooide het op de grond en pakte zijn nachthemd.

Ik begon te huilen. Door mijn tranen heen keek ik hem aan, smeekte hem in stilte weer in bed te komen en me in zijn armen te nemen. Hij zweeg verbaasd en zei vervolgens kil en kortaf: ‘Beheers je, madame.’

Hij liep weg, en toen hij de deur sloot was het alsof hij daarmee ook mijn hart sloot. In mijn wanhoop bracht ik het onderwerp bij de priester van het dorp ter sprake. Hij kwam eens per maand naar het landhuis om voor mij een privémis op te dragen en ik greep die gelegenheid aan om hem te vragen wat ik kon doen om mijn man van me te laten houden. Hij schoof ongemakkelijk heen en weer op zijn stoel en ik had onmiddellijk spijt van mijn vraag; ik had moeten wachten tot het rooster van de biechtstoel ons scheidde.

De priester vroeg verder geen details, maar schraapte zijn keel en keek naar buiten. ‘U moet het de tijd geven,’ zei hij na een tijdje. ‘Op dit moment heeft de *comte* het erg druk. Hij heeft zijn bestuurlijke taken en... en ongetwijfeld nog vele andere dingen te doen. Hij kan hier gewoon niet vaak zijn.’

‘Maar zelfs als hij er is, negeert hij me.’ Ik begon te huilen en de priester sloeg zijn ogen neer alsof hij door de vloertegels wilde zakken. Hij pakte een groene zakdoek uit zijn zak, en ik dacht even dat hij me die zou gaan aanbieden, maar hij frummelde er wat mee, streek hem glad en bestudeerde hem vervolgens aandachtig. Uiteindelijk vroeg hij met een hogere stem dan normaal: ‘Deelt u het bed?’

Ik schudde mijn hoofd.

‘Is hij niet... is hij niet...’ De priester keek naar het plafond alsof op de geschilderde balken de woorden stonden die hij zocht. ‘Heeft hij... kan hij geen...’

‘Nee, dat is het niet.’ Het schaamrood steeg me naar de kaken toen ik besepte wat de priester dacht. ‘Hij heeft... we hebben wel... het huwelijk geconsumeerd.’

De priester ontspande zichtbaar en snoot zijn neus in de zakdoek.

‘Maar hij blijft niet bij me... na afloop. Dan gaat hij in zijn eigen bed slapen.’

Voor het eerst tijdens het gênante gesprek keek de priester me aan.

‘Wat is het probleem dan eigenlijk, madame? Er zijn zoveel mannen die liever in hun eigen bed slapen. En u kunt toch niet zeggen dat hij zijn echtelijke plicht niet nakomt?’ Zijn toon was beschuldigend, alsof ik hem opzettelijk op het verkeerde been had gezet.

Ik bloosde van ellende.

‘U kunt toch niet zeggen dat hij zijn echtelijke plicht niet nakomt?’ herhaalde hij.

‘Nee, dat klopt,’ gaf ik toe.

Ik schreef mijn moeder en smeekte haar om weer bij mijn zussen aan Quai des Théatins te mogen komen wonen. Ze antwoordde dat ik geen zelfmedelijden moest hebben en dat ik me er niet aan moest storen dat mijn echtgenoot een lomperik was. Ze schreef: ‘Het maakt niet uit dat jullie niet bij elkaar passen, probeer je liefde niet aan hem op te dringen. Hij heeft zijn leven, jij het jouwe.’

Maar waar bestaat mijn leven uit? vroeg ik me wanhopig af. Uit eindeloos lange dagen in een eenzaam huis als echtgenote van een man die niet van me houdt! In de rest van haar brief weidde ze uit over haar luxelevetje in Versailles. Wat verlangde ik ernaar daar te zijn.

Als mijn schoonmoeder niet in functie was bij de koningin kwam ze soms een dag op bezoek om mijn huishoudelijke kwaliteiten te inspecteren. Ik kon niet zeggen dat ik een hekel had aan Anne-Marie-Françoise, want dat zou niet loyaal zijn tegenover mijn man en mijn vader, of eigenlijk: tegenover de hele familie, want

behalve mijn schoonmoeder is ze ook mijn oudtante, maar ik vond haar bezoeken vervelend en irritant. Als de kaarsen aan de muren bijna opgebrand waren of de soep te flauw of te koud was, liet ze me dat onomwonden weten. Anne-Marie-Françoise was familie van de vrouw van de vorige koning, madame de Maintenon, een arme tak van de familie. Als haar kritiek erg scherp was, dacht ik weleens: je bent de dochter van een landjonker, je stelt niets voor! Maar als zij slechts de dochter van een landjonker was, wat was ik dan, als echtgenote van haar zoon?

Op een mooie lentedag kwam ze langs zonder vooraf een briefje te sturen, haar gezicht stond nog chagrijniger dan anders. ‘Bent u ziek?’ riep ik uit, waarna ik mezelf onmiddellijk tot de orde riep, want in mijn stem was meer hoop dan bezorgdheid hoorbaar.

‘Nee, dom kind, ik ben niet ziek. Ik ben maar zeer zelden ziek, godzijdank. Ik ben nog nooit een dag thuisgebleven van mijn werk. Maar laat ik meteen ter zake komen. Weet je wat voor dag het vandaag is?’

‘Donderdag,’ antwoordde ik, en ik werd meteen onzeker. Ik werd altijd zenuwachtig van mijn schoonmoeder. Was het misschien vrijdag? Nee, ik wist zeker dat het donderdag was en niet vrijdag; we hadden bij het avondeten konijn gegeten. Toen drong het tot me door dat het mijn trouwdag was.

‘Het is mijn trouwdag!’ riep ik verrast uit. ‘We zijn vandaag precies twee jaar getrouwd.’ Ik begreep er niets van, want je zou op zo’n dag verwachten dat een man zijn vrouw bezoekt. Wat kwam mijn schoonmoeder doen?

‘Louise-Julie, klopt het dat je zelfs nog geen miskraam hebt gehad?’ Opeens begreep ik de reden van haar komst.

‘Je moest je schamen. Louis-Alex heeft me verzekerd dat hij aan zijn echtelijke plichten voldoet, maar het mag niet baten.’

‘Maar Louis-Alexandre is hier bijna nooit,’ zei ik met een klein stemmetje. Ik wist hoe een vrouw zwanger raakt, en als hij zo graag een kind wilde, kon hij toch vaker langskomen?’

‘Dat is een leugen!’ riep mijn schoonmoeder uit. ‘Louis-Alex zei al dat je de schuld op hem zou afschuiven. Hij komt zo vaak als hij kan, zo vaak als zijn bestuurlijke taken hem toestaan, en hij moet er veel moeite voor doen. Het is een lange rit, maar hij kent zijn plicht. Hij komt hier minstens twee keer per maand. Je mag niet over je echtgenoot liegen.’

Haar woorden waren onrechtvaardig; ik kon het niet over mijn kant laten gaan. ‘Hij komt hier misschien een of twee keer per seizoen, en alleen voor de jacht. En als hij hier is doet hij geen enkele poging... komt hij niet altijd bij me in mijn bed.’

‘Wil je beweren dat mijn zoon liegt?’

Plotseling haatte ik haar intens. Zélie, onze wijze gouvernante, zei altijd dat we nooit mochten zeggen dat we iemand haten. Hatens is een heel sterk woord, waarschuwde Zélie ons. We mochten hoogstens zeggen dat we een hekel aan iemand hadden. Opeens had ik geen hekel aan mijn schoonmoeder maar haatte ik haar. ‘Ja, hij liegt,’ zei ik heftiger dan ik ooit in mijn leven iets gezegd had. ‘Hij is hier nooit! Ik ben helemaal alleen in dit rothuis, ik kan toch niet in gezegende omstandigheden geraken als mijn man er nooit is!’

Anne-Marie-Françoise keek me vol minachting aan. ‘Ik wist wel dat dit tijdverspilling zou zijn. Je noemt mijn zoon een leugenaar en je beledigt dit huis.’ Ze kwam moeizaam overeind. ‘Ik zou maar oppassen, madame,’ siste ze me toe terwijl ze zich omdraaide om weg te lopen. ‘Ik kan je vertellen hoe het mijn oudtante de Villette is vergaan. Na een aantal onvruchtbare jaren had haar echtgenoot er schoon genoeg van en deed hij haar in een klooster. Mijn zus in Poissy zou je hartelijk verwelkomen als je het getrouwde leven niet aankunt. Kloosters zijn er niet alleen voor nonnen en pokdalige meisjes, het is maar dat je het weet.’

Toen ze weg was, bleef ik verbijsterd achter. Ik vond het jammer dat ik Zélie moest teleurstellen, maar ik realiseerde me dat ik mijn schoonmoeder intens haatte. Ik haat haar. Ik zei het hardop tegen de muren, het haardscherm, de kandelaars en de twee gestoffeerde

stoelen: 'Ik haat haar.' Ik haat haar en ik wou dat ze doodging. Dan kon ik hier weg en eindelijk gaan leven.

De volgende dag ging ik niet naar de kapel om boete te doen.

Een jaar later veranderde alles. Ik was bezig met de nieuwe bekleding voor de vierentwintig ongemakkelijke stoelen die aan de reusachtige oude eettafel stonden. Naast me stond Jacobs, mijn dienstmeisje, het enige dorpsmeisje dat ik om me heen kon verdragen. Ze was rustig van aard en was handig met naald en draad, wat ik niet was, want we hadden vroeger thuis nauwelijks leren borduren.

Ik trok een gezicht toen ik de koets tot stilstand zag komen: mijn echtgenoot. Vervolgens zag ik dat de paarden voorzien waren van een zwart dek, en ook de koets, en mijn hart maakte een sprongetje. Mijn schoonmoeder? Maar God ziet het als we slechte gedachten hebben en straft onmiddellijk, want het was niet mijn gehate schoonmoeder die was overleden en me uit mijn gevangenschap bevrijdde. Het was mijn arme Mama.

Ik reisde met dezelfde koets terug naar Parijs terwijl mijn man de hele rit klaagde dat het hoogst ongelegen kwam dat hij van zijn verplichtingen werd gehaald om zijn vrouw bij te staan en dat het zeer ongelukkig uitkwam omdat Conti die avond een diner gaf waar hij nu niet bij kon zijn.

Naast hem in de koets hilde ik stilletjes, ik verborg mijn gezicht in mijn handen om me af te sluiten voor zijn stem en het schuldgevoel dat me dreigde te verstikken. Ik had hoofdpijn en ik vroeg me af of ik op dezelfde manier zou sterven als mijn moeder. Ze zeiden dat ze een paar uur voor haar dood over ondraaglijke hoofdpijn had geklaagd. Zou ik ook zo aan mijn eind komen, zou God me op die manier straffen voor mijn gemene gedachten?

In Parijs zette mijn echtgenoot me af bij mijn ouderlijk huis en ging er vervolgens vandoor; hij mompelde dat hij een paard moest gaan kopen, of iets in die trant.

Ik werd door mijn vier jongere zussen begroet. Ik omhelsde hen

en we hielden elkaar vast; in onze ellende zochten we als vijf zwarte spreeuwen troost bij elkaar. Pauline, die twee jaar jonger is dan ik, gedroeg zich knorrig en boos, en ze verontschuldigde zich niet dat ze mijn vele brieven niet beantwoord had. Diane was opgewekt, zelfs in haar verdriet. En misschien wat molliger dan ik me haar herinnerde. De twee jongsten, Hortense en Marie-Anne, van veertien en twaalf, waren het meest veranderd; het waren al echte jonge dames geworden, dames met rode ogen van het huilen.

‘Ik ben al bijna vijftien,’ bracht Hortense me nuffig in herinnering, en ze vertelde dat ze de vorige dag zeven uur had gebeden voor de zielenrust van onze moeder. Hortense is heel devoot, we steken allemaal schril bij haar af.

‘Ik heb maar één uur gebeden,’ zei Marie-Anne, ‘maar zoals Zélie zegt: het gaat om de kwaliteit, niet om de kwantiteit.’

‘Niet in de ogen van de Heer,’ merkte Hortense op, waar we maar niet tegenin gingen.

Tante Mazarin, de hertogin-weduwe met haar strenge gezicht, liep zenuwachtig om ons heen en voorzag ons van rouwsluiers, het dunne kant leek wel een zwart spinnenweb. We werden bij mijn vader ontboden in mijn moeders gouden slaapkamer, waar mannen zonder pruik in grijze jassen al bezig waren haar bezittingen te taxeren. In deze prachtige kamer bezochten we Mama als ze thuis was; we speelden op haar bed, ze kamde ons haar en merkte elk nieuw sproetje bij ons op, ze poederde ons en soms mochten we met haar rouge oefenen. We mochten een keer allemaal een *mouche* uit haar doosje uitkiezen; ik nam er een in de vorm van een vogeltje. Ik legde mijn hand tegen mijn wang en keek naar haar portret aan de muur... hoe was het mogelijk dat ze er niet meer was?

Mijn vader zat op het bed, zijn gezicht stond somber en zijn woorden waren onsamenhangend van verdriet en drank. Zoals altijd was hij uiterst stijlvol gekleed: in zwart satijn geborduurd met zwarte parels, alleen de gespen van zijn schoenen waren goudkleurig, niet zwart. Ik dacht dat hij wilde dat we bij hem op het bed

kwamen zitten, maar hij verzocht ons om in volgorde van onze leeftijd een rij te vormen: ik eerst, dan Pauline, Diane, Hortense en als laatste de kleine Marie-Anne.

‘Haar haar...’ bracht hij uit. ‘Haar haar...’ Twee mannen met een grote vergulde klok in hun handen struikelden en lieten hem met een klap vallen. Mijn vader foeterde hen uit en zwaaide met zijn armen rond op zoek naar zijn zwaard om de mannen mee te lijf te gaan. Zwijgend en angstig bleven we staan; onze vader was erg opvliegend van aard en we wisten nooit waar zijn woede of de drank toe zou leiden. Onze gouvernante Zélie waakte over ons, streng en nauwlettend.

Toen we jonger waren kwam vader soms naar de kinderkamer, meestal als de dreigementen van schuldeisers op de binnenplaats hem te veel werden. Hij hing wat bij ons rond, bladerde door onze boeken en tikte Zélie op de vingers dat ze ons zaken leerde die vrouwen niet hoefden te weten. Vaak moesten we voor hem zingen, en daarna Marguerite, ons knapste dienstmeisje, en als hij eindelijk weer de trap af strompelde, slaakten we allemaal een zucht van verlichting.

‘Haar haar, haar haar,’ herhaalde hij terwijl hij half op Mama’s bed hing. De stukgevallen klok was hij blijkbaar alweer vergeten. ‘Ik wil een haarlok van haar hebben, dat moet ik niet vergeten.’

Hij staarde ons aan, zijn ogen glazig en zijn gezicht knalrood. ‘Ik hield van haar, dat weten jullie toch? Zielsveel! Het was een goede vrouw. Ook al kreeg ze alleen maar dochters. Vijf dochters... een mand rotte appels. Waarom, vraag ik jullie, waarom heeft God me gestraft?’

Toen stortte hij in en barstte hij in snikken uit, ik begon ook te huilen en binnen de kortste keren stonden we allemaal te huilen, ook Pauline, die over het algemeen niet zo gauw geraakt is. Papa stond op; of hij ons tot stilte wilde manen of omhelzen weet ik niet, want hij wankelde op zijn benen en viel weer terug op het bed.

‘Jullie lijken wel een stel kraaien!’ riep hij uit. ‘Pech! Ik heb

altijd pech!’ En hij gebood ons de kamer te verlaten en riep dat alleen Marguerite moest blijven, want zij was de enige die hem kon troosten.

Huilend sjokten we de trappen op naar de vierde verdieping. De kinderkamer leek kleiner en armoediger dan in mijn herinnering; de wandtapijten waren nog meer door de motten aangevreten, de vloer was ongelijkmatiger en de kamers waren kouder.

‘Agathe heeft geen rouwkleren!’ jammerde Marie-Anne, en ze gooidde haar pop op de vloer. Ik vergat soms dat Marie-Anne de jongste was, want ze was snel van begrip, zelfverzekerd en nooit bang. Maar ze was nog maar twaalf, en in haar hart nog een klein meisje. Ik trok haar tegen me aan, haar lijfje, dat strak was ingesnoerd in een zwarte rouwjurk, trilde van het snikken.

‘We kunnen wel iets voor haar maken van onze sluiers,’ zei Diane behulpzaam terwijl ze haar rouwsluier van haar hoofd trok en er met een haardpook in prikte om de stof te scheuren.

‘O! Nu wordt tante Mazarin vast heel boos,’ bracht Hortense uit; ze vergat even te snikken.

‘Wat een goed idee,’ zei Pauline, die ook haar sluier van haar hoofd trok en hem met haar tanden stukscheurde. ‘Niemand zal er iets van zeggen, want ze hebben allemaal medelijden met ons. We zijn wees.’

‘Helemaal niet!’ riep ik. ‘Vader leeft nog.’

Er viel een ongemakkelijke stilte.

‘Misschien komt ze terug,’ fluisterde Marie-Anne zachtjes tegen me. Agathe was nu stevig in het zwarte kant gewikkeld. Pauline snoof minachtend.

‘Pauline!’ berispte ik haar. ‘Niet zo gemeen doen.’ Meestal ging ik de confrontatie met Pauline uit de weg, maar ik voelde me als getrouwde vrouw plotseling verantwoordelijk voor mijn kleine zusjes. Wat er ook gebeurde, ik zou voor hen zorgen. Ik trok ze allemaal naar me toe, ook Pauline, die luid protesteerde. We omhelsden elkaar en barstten opnieuw in huilen uit.

Na de begrafenis veranderde alles. Pauline en Diane gingen naar het klooster in Port-Royal aan de rand van Parijs, en Hortense en Marie-Anne werden naar tante Mazarin gestuurd.

En ik? Uit mijn verdriet kwam geluk voort, want de dood van mijn moeder betekende dat haar positie aan het hof op mij overging. Eindelijk kon ik naar Versailles. Het was niet op de manier die ik had gewenst of gewild, maar zo ging het.

En nu ben ik hier in het centrum van de wereld, ik haat het en tegelijkertijd hou ik ervan.

*Van Louise de Mailly
Château de Versailles
2 juni 1730*

Lieve Pauline en Diane,

Dag lieve zussen! Ik hoop dat het goed met jullie gaat en dat jullie genieten van het leven in het klooster. Ik weet zeker dat de nonnen goed voor jullie zorgen. Pauline, ik hoop dat je eindelijk het onderwijs krijgt waar je altijd zo naar verlangd hebt.

Ik kreeg een brief van Zélie; ze is nu in Picardië en schrijft dat ze ons heel erg mist. Het is vreselijk jammer dat ze niet bij ons kan zijn. Herinneren jullie je haar spannende verhalen over China en Quebec?

Het leven hier in Versailles is geweldig. Gisteren heb ik de Turkse ambassadeur ontmoet en gisteravond nodigde de koningin ons uit voor een concert in haar vertrekken... Coupe-rin! Alles is hier chic en opwindend. De koningin is een fijne vrouw om voor te werken en de andere dames zijn erg aardig en zorgzaam. Mijn echtgenoot, Louis-Alexandre, is heel attent; het is heerlijk om de hele tijd met hem samen te zijn, hoewel hij niet in het paleis overnacht omdat hij zijn woning in de stad prefereert. Hij zegt dat hij te veel moet kiezen van het stof in het paleis.

Diane, ik zal proberen je de linten waar je om vroeg toe te sturen, maar we hebben niet veel te spenderen. Mijn dierbare echtgenoot geeft zoveel uit aan goede doelen dat er weinig geld overblijft voor extraatjes! Ik moet heel creatief zijn met mijn kleren. Herinneren jullie je onze doordeweekse gele mousseline jurken die we in de kinderkamer droegen? Ik heb van die van mij een onderjurk gemaakt en op de dagen dat ik niet in functie ben draag ik hem onder mijn blauwgebloemde chintz jurk. Alle andere hofdames complimenteren me ermee.

Pauline, schrijf me alsjeblieft! Ik wil dolgraag weten hoe het met je gaat. Diane, bedankt voor je brief, maar omdat de inkt was uitgelopen begreep ik er niet veel van. Jullie moeten tante Mazarin schrijven om haar te bedanken dat ze Hortense en Marie-Anne onder haar hoede heeft genomen. Wees niet verdrietig om Mama en vergeet niet voor haar zielenrust te bidden.

*Jullie liefhebbende zus,
Louise*

*Van Louise de Mailly
Château de Versailles
12 juni 1730*

Lieve Marie-Anne en Hortense,

Lieve zussen! Ik hoop dat het jullie goed gaat onder de hoede van tante Mazarin. Ik heb haar gisteren gesproken en ze vertelde me dat jullie gelukkig zijn in jullie nieuwe huis en dat jij, Hortense, geen nachtmerries meer hebt over ratten onder je bed. Vergeet niet dat nachtmerries het werk van de satan zijn, dus als je bang bent voor nare dromen moet je in bed je kruisje om je hals dragen, want dan zal God je beschermen.

Ik heb een brief ontvangen van onze geliefde Zélie, ze woont nu in Picardië en ze zegt dat ze ons heel erg mist. Het is vreselijk jammer dat ze niet meer bij ons is. Ik zal haar verschrikkelijk missen. Herinneren jullie je hoe ze 's avonds als het onweerde voor ons zong? Wat was ze toch lief.

Het leven hier in Versailles is geweldig. Alles is hier heel chic en de mensen zijn voornaam, maar erg aardig. Mijn echtgenoot is heel attent en het is heerlijk om in zijn gezelschap te verkeren en niet zoals vroeger voortdurend van elkaar gescheiden te zijn. Ik hoop dat als jullie getrouwd zijn, jullie net zo'n geweldige echtgenoot krijgen als ik.

Ik zal tante Mazarin een pot vijgenjam meegeven als ze weer naar Parijs gaat; ik heb er een paar van mijn vriendin de gravin d'Antin cadeau gekregen. Ik wil de jam graag met jullie delen omdat ik weet dat jullie dol zijn op vijgen. Schrijf het alsjeblieft niet aan Diane, ze zou stikjaloers zijn, maar ik heb nog maar één pot over.

Vergeet niet voor de zielenrust van onze moeder te bidden.

*Liefs,
Louise*

Marie-Anne

Hôtel de Mazarin, Parijs
1731

Als ik een diamanten ring had, zou ik ermee op het raam van mijn kamer krassen: MARIE-ANNE DE MAILLY-NESLE IS HIER VAN VERVELING DOODGEGAAN, 15 FEBRUARI 1731. Maria Stuart, koningin van Schotland, had toen ze in een Engels kasteel opgesloten zat een droevig gedichtje in een vensterglas gekerfd als bewijs dat ze ooit leefde en wist dat ze spoedig zou sterven.

Onze gouvernante Zélie heeft ons dit verhaal verteld, dus misschien is het niet waar.

Maar ook als het niet waar is, voel ik affiniteit met de arme, ongelukkige Maria. Ik heb geen diamanten ring, maar op een dag na het avondeten heb ik een scherp mesje in mijn mouw laten glijden. Ik probeerde mijn wanhoop in het raam te krassen, maar mijn zus Hortense hoorde dat de huishoudster tegen de dienstmeisjes tekeering over het verdwenen mes. Ze praatte me zo'n schuldgevoel aan dat ik het aan haar, de braafheid zelve, heb afgestaan. Ze legde het mes op een zijtafel waar een lakei het vond, en liet me vervolgens weten dat ze in haar gebeden vergeving zou vragen voor mijn zonden.

Toen onze moeder was overleden omhelsde tante Mazarin ons en zei ze dat we bij haar mochten komen wonen en al haar bezittingen als de onze mochten beschouwen. Tante Mazarin is een hypocriete oude heks. Ze is nog maar begin veertig en nog best mooi, maar ze

draagt donkere, ouderwetse kleren waardoor ze er als een bejaarde weduwe uitziet en haar lippen zijn dun van chagrijn.

Ik voel me hier helemaal niet thuis. Ik mis de vierde verdieping aan Quai des Théatins en alles waarmee ik vertrouwd was. Ik wou dat mijn moeder niet dood was gegaan, ze was nog zo jong en het gebeurde zo plotseling. Ik wou dat mijn vader, tja... anders was, dat we in ons huis hadden kunnen blijven wonen in plaats van het te verhuren aan nare vreemde mensen die tante Mazarin niet eens kent. Ze zegt dat de nieuwe huurders misschien bourgeois zijn, een woord dat ze fluisterend uitspreekt alsof ze het over de inhoud van een kakstoel heeft.

Ik mis ons vroegere leven. We waren met zijn allen bij elkaar, ons leven was leuk en interessant. De lessen 's ochtends hadden weinig nut – ik verdacht Zélie ervan dat ze van alles verzon – maar 's middags mochten we spelen en waren we vrij om te doen wat we wilden. Toen ik tien was wist ik al dat ik wetenschapper wilde worden, als dat voor een vrouw mogelijk zou zijn. Ik voerde allerlei interessante experimenten uit: ik redde muizen uit de klauwen van katten en deed ze in een doos om te zien hoelang ze bleven leven, en ik trok poten van spinnen uit om te onderzoeken hoeveel ze er nodig hadden om nog te kunnen lopen. Vijf. En we hadden speelgoed: poppen, een heus miniatuurserviesje om ze eten en drinken te geven en een prachtige Ark van Noach met tweeëndertig paar dieren.

Op het moment dat mijn oudste zus, Louise, het huis uit ging om te trouwen, veranderde alles. Ik miste Louise, ook al was ze wel een beetje zoetjes en naïef. Zélie zei altijd dat Louise de wereld door een bos bloemen bekeek, wat betekende dat ze overal alleen het goede in zag.

Toen Louise vertrokken was, werd mijn oudere zus Pauline ronduit onuitstaanbaar. Pauline was altijd heel gemeen, en ze was jaloers op Louise omdat die getrouwd was en zij nog steeds tot de kinderkamer was veroordeeld. Ze zei vaak dat Louise het niet ver-

diende om als eerste te trouwen, omdat ze, ook al was ze de oudste, een onnozel, dwaas wicht was. Mijn zus Diane, die Pauline aanbad, was het met haar eens, maar Hortense, die altijd heel braaf was, sperde haar ogen wijd open – ze heeft heel grote ogen en is heel knap – en zei dat we niet zo over onze zus mochten praten, omdat dat niet erg zusterlijk was.

‘*Sororaal*,’ verbeterde Zélie. ‘Niet erg sororaal.’

Sororaal, dat is een mooi woord, maar ik denk niet dat ik erg sororaal ben, want ik heb ook de pest aan mijn zus. Niet aan Louise, maar aan Pauline. Ze is groot en lelijk, en vanaf het moment dat Louise het huis uit was, tiranniseerde ze ons in de kinderkamer, ze gooide spinnen naar ons en dwong ons om in de schoorsteen omhoog te klimmen.

Pauline had de gewoonte ons speelgoed in een eikenhouten kast weg te bergen. Als een gevangenenbewaarder of een huishoudster droeg ze de sleutel veilig aan haar middel en zei dat ze de kast pas weer zou openmaken en het speelgoed tevoorschijn zou halen als we haar een cadeautje gaven. Soms wilde ze iets lekkers en moesten we de broodjes die we bij het ontbijt kregen aan haar afstaan! En ze was al zo groot en dik!

Ik spoorde mijn zussen aan geen speelgoed meer af te geven wanneer Pauline dat eiste. Uit wraak kondigde Pauline aan dat degene die haar speelgoed niet op de afgesproken tijd inleverde er twee dagen niet mee mocht spelen.

Terwijl ik mijn pop Agathe stevig vasthield, protesteerde ik: ‘Jij bent hier niet de baas! Je kunt niet zomaar allerlei stomme regels verzinnen.’

Paulines gezicht betrok bij mijn verzet. ‘Geef die pop hier,’ commandeerde ze.

Zélie wees onze kwelgeest niet terecht... ze vond dat haar taak erop zat als de lesboeken om twaalf uur dichtgeslagen waren. Er was niemand hoger in rang die de tirannie een halt kon toeroepen, dus beraamde ik zelf een plan om Paulines macht te breken. Net zoals

de puriteinen in Engeland toen ze koning Karel I executeerden. (Zélie zegt dat de Engelsen hun koning niet hebben geëxecuteerd, maar ik heb in de bibliotheek een boek gevonden waarin staat dat ze dat wel hebben gedaan.)

Ik besloot revolutionair te worden in plaats van wetenschapper. Of rebel. Wat is het verschil eigenlijk? Ik wilde een revolutie ontketenen, of een opstand, en de gevangenkast in brand steken.

Ik wachtte tot het speelgoed niet opgeborgen was. Het was een regenachtige middag en we zouden niet gaan wandelen. Ik vroeg Zélie toestemming om naar beneden naar de bibliotheek te gaan en liet mijn zussen in het leslokaal achter: Pauline las een boek, Diane en Hortense gaven alle dieren te eten voor ze weer terug moesten in de ark.

De kaarsen in de muurkandelaars in het donkere trappenhuis brandden, ik nam er één mee en sloop naar onze slaapkamer. Ik hield de kaars tegen de eikenhouten kast, maar er ontstond alleen een schroeivlek, het hout vatte geen vlam. Ik overwoog een van de dienstmeisjes erbij te halen, want zij hadden ervaring met vuur maken, terwijl ik het nog nooit had gedaan, maar ik bedacht dat ze Zélie misschien zouden inlichten. In plaats daarvan pakte ik een kussen van Dianes bed, stak het in de fik en gooide het in de kast. Ik deed de deur dicht, blies de kaars uit en ging terug naar het leslokaal.

‘Waar is je boek?’ vroeg Pauline argwanend.

‘Ik kon niets interessants vinden.’

Binnen de kortste keren verspreidde zich een brandgeur, en toen een dienstmeisje binnenstormde om te zeggen dat de slaapkamer in lichterlaaie stond, sprong Zélie gealarmeerd overeind. De slaapkamer? Het was mijn bedoeling alleen de kast te verbranden! Iedereen begon te gillen en te rennen, en bedienden sjouwden hijgend emmers water van de bron op de binnenplaats de trappen naar de vierde verdieping op.

We werden snel naar beneden geleid, naar de binnenplaats waar

het regende. De aanblik was dramatisch: uit de ramen kwamen golven rook en om de burens te waarschuwen schreeuwden de bedienden: ‘Brand! Brand!’

Even later was het vuur onder controle, maar de kast was verloren gegaan, net als wat linnengoed van Dianes bed en twee oude wandtapijten die ze gebruikt hadden om de vlammen te doven. Er volgde een diepgaand onderzoek en de huisbewaarder kwam zelfs naar onze kinderkamer. In onze ogen was monsieur Bertrand belangrijker en invloedrijker dan onze vader, want hij was degene die over het geld voor kleren, speelgoed en extraatjes ging.

De conclusie luidde: een van de dienstmeisjes heeft een gloeiend kooltje van het haardvuur voor de nacht over het hoofd gezien. Kleine Claude, met haar pokdalige huid en kreupele gang, werd ontslagen. Helaas, maar in een oorlog vallen nu eenmaal slachtoffers.

Die avond hing er een brandlucht in huis en we hoestten onze longen uit ons lijf. Omdat er nu geen kast meer was om ons speelgoed in op te bergen, bewaarden we het aan het voeteneind van ons bed. Pauline wilde weten waar ik was toen de brand uitbrak. In plaats van te liegen, zei ik gewoon: ‘Dit keer was het de kast, maar de volgende keer ben jij aan de beurt.’

Daarna liet ze me met rust, en ze heeft nooit meer de baas gespeeld over het speelgoed. Ik was zeer tevreden met dit resultaat. Als ik ouder ben, dacht ik, wil ik niet trouwen en kinderen krijgen, maar loop ik weg om revoluties te ontketenen in vreemde landen. Ik blijf er talent voor te hebben. En trouwens, er is nauwelijks nog geld voor onze bruidsschat... alles blijkt opgegaan te zijn aan ‘een orgie van verkwisting’, zoals ik een lakei ooit hoorde zeggen. Ik weet niet wat een orgie is – het moet wel heel erg duur zijn –, ik weet alleen dat we nu arm zijn.

Kort na de brand overleed mijn moeder en moesten we ons huis uit en bij tante Mazarin gaan wonen. Hortense is hier gelukkig, ze houdt meer van de discipline hier dan van de chaos van Quai

des Théatins waar we min of meer aan ons lot werden overgelaten. Maar dat geldt niet voor mij. Tantes huis is donker en somber, het staat er bomvol met beelden, tafels en spiegels. Het huis wordt opgeknapt, maar het zal nog wel even duren voor onze kamers op de derde verdieping aan de beurt zijn. Het huis wordt van de weg gescheiden door een groot plein en aan de achterkant ligt een lange formele tuin, die vanuit het huis door een stevige haag van taxusbomen aan het zicht wordt onttrokken.

Het is alsof ik in een grafkelder woon.

Alsof ik begraven ben.

We brengen onze dagen door met tante Mazarin of haar gezelschapsdames, we lezen de Bijbel en leren geboorte- en sterfdata uit de *Genealogische geschiedenis van de koninklijke familie en edelen* uit ons hoofd, wat volgens mij ook een heilig boek is. Tante staat erop dat we veel borduren en we mogen nooit in een stoel met een rugleuning zitten; stel je voor dat onze rug inzakt! En wat schandalig dat we geen korset droegen voordat we bij haar introkken! Het is in dit huis voor meisjes verboden te rennen en te huppelen, en zelfs om vragen te stellen.

Een van haar gezelschapsdames is verantwoordelijk voor onze manieren en leert ons de twaalf stappen die nodig zijn om elegant tabak te snuiven en netjes een ei te eten. Ik vraag me af of dat allemaal zo belangrijk is, maar tante beweert dat we dankzij haar en haar opvoeding misschien wel een beter huwelijk kunnen sluiten dan met onze bruidsschat normaal gesproken mogelijk zou zijn.

Ik vind onze opvoeding eigenlijk belachelijk... wat kan het mijn toekomstige echtgenoot schelen of ik mijn eitje dop met een vork of met een mes? En ik zal al die mensen over wie we moeten leren toch nooit ontmoeten.

‘Maar het is wél belangrijk,’ protesteert Hortense als ik over onze lessen klaag. ‘In onze wereld is het belangrijk te weten wie wie is. In de toekomst zullen we die personen misschien aan het hof ontmoeten. En stel je eens voor hoe afschuwelijk het zou zijn als je niet

weet hoe je iemand moet aanspreken of niet weet wie hun ouders zijn? Je zou tante te schande maken en ze zou ervan beschuldigd worden dat ze ons niet goed heeft opgevoed.'

Hortense is twee jaar ouder dan ik. Maar dat geeft haar nog niet het recht mij als haar kind te behandelen.

'*Oui, maman,*' zeg ik op overdreven toon, maar ik heb onmiddellijk spijt als Hortense ineenkrimpt; onze moeder is pas een jaar dood.

We zitten in tantes bibliotheek en overhoren elkaar over families uit de *Genealogische geschiedenis*. Buiten, achter de dikke bomen schijnt de zon, denk ik, maar wij moeten binnenblijven. Ik besluit het mijn zus moeilijk te maken: 'Conti.'

'Prins van Conti, titel toegewezen in 1597 en in 1629 hersteld. Huidige prins van Conti: Lodewijk Frans I van Bourbon, geboren in 1717. Net als jij, Marie-Anne! Hij volgde in 1727 zijn vader op.'

'Echtgenote?'

'Marie... nee, Louise Diane d'Orléans, mademoiselle de Chartres.'

'Kinderen?'

'Nee, hij is pas dit jaar getrouwd!'

'Andere titels?'

'Graaf d'Alais, graaf de Beaumont-sur-Oise en... de Pézenas en hertog... de Mérode.'

'Fout!' roep ik triomfantelijk terwijl ik de betreffende bladzijde erbij pak. 'Hertog de Mercoeur, niet de Mérode.'

'Je hebt gelijk, hertog de Mercoeur.' Hortense fronst haar voorhoofd. 'Mercoeur: tot hertogdom verheven in 1569.'

'Klopt.' Ik zucht.

Hortense is té perfect.

*Van Hortense de Mailly-Nesle
Hôtel de Mazarin, Parijs
5 maart 1731*

Liefste Louise,

Bedankt voor je brief en de pot vijgenjam. Een van de dienstmeisjes hier was heel ziek en had hoge koorts; om haar te troosten heb ik haar bijna de hele pot gegeven. Maar ze is doodgegaan en tante zei dat we het restje niet mochten opeten.

Ook bedankt voor je bericht dat je leven in Versailles zo opwindend is! Ik ben blij dat jij en je echtgenoot nu weer dicht bij elkaar kunnen zijn, en ik bid ervoor dat jullie binnenkort met een zoon gezegend zullen worden.

Tante Mazarin zegt dat Versailles een poel des verderfs is, en dat je je moet wapenen tegen allerlei verleidingen. Elke avond bid ik voor je en vraag ik God je het rechte pad te wijzen. Gelukkig waakt tante Mazarin over je: je moet doen wat ze zegt, want ze is heel wijs en de goedheid zelve.

Ze is als een moeder voor ons en heel zorgzaam. Als ze in Parijs is, bezoekt ze ons elke dag en zo nu en dan eten we zelfs met haar samen. Haar gezelschapsdames zijn erg aardig. We leren hier heel veel, meer dan aan Quai des Théatins, hoewel ik die lieve Zélie niet wil beledigen.

Marie-Anne doet je de groeten en we hebben dit zakdoekje voor jou geborduurd. Tante geeft ons veel borduurwerk en dat is goed: ze was erg teleurgesteld in onze naaldvaardigheid toen we hier pas waren. Nu oefenen we elke dag urenlang. Ik hoop dat je de zakdoek mooi vindt. Excuses voor de opgedroogde bloeddruppeltjes naast het viooltje; Marie-Anne had in haar

vinger geprikt. Ze moet nog veel leren, maar het gaat mij gemakkelijk af; kijk maar hoe mooi de bloemblaadjes gelukt zijn. Tante complimenteert me altijd met mijn delicate vingers.

*Groeten, ook aan je echtgenoot,
Hortense*

Louise

Versailles

1731

Ik begin hier eindelijk mijn draai te vinden... ik verlies bijvoorbeeld mijn evenwicht niet meer als ik een kniebuiging maak. Aan het hof moet je vreselijk hoge hakken dragen; eerst stond ik erop te wankelen, maar nu beweeg ik me er elegant en zelfverzekerd op voort.

In Versailles is alles heel verfijnd; ik dacht altijd dat de met goud gedecoreerde slaapkamer van mijn moeder mooi was, maar ik beseft nu dat die eigenlijk maar weinig voorstelde. Te midden van alle luxe leeft de koningin heel sober. Ze is vroom en vindt het fijn om de Bijbel te lezen en de lange religieuze traktaten die ze van haar biechtvader krijgt. De koningin heeft vijftien hofdames: een *surintendante*, een *dame d'atour*, een *dame d'honneur* en twaalf hofdames van het paleis. De jongere hofdames – van wie er een paar van mijn leeftijd zijn, zoals mijn vriendin Gilette en de beeldschone prinses de Montauban – vinden hun leven ondraaglijk saai, maar ik snap niet dat je je hier kunt vervelen. De gevreesde mademoiselle de Clermont, een kleindochter van de vorige koning, een kille, verbitterde vrouw, is de surintendante. Haar echtgenoot is op een dag verdwenen toen hij in een bos aan het jagen was en hij is nooit meer opgedoken! Gilette vertelde me dat het hele hof liever had gezien dat zij was verdwenen in plaats van haar arme echtgenoot.

Tante Mazarin is ook hofdame. Mijn gehate schoonmoeder is

een paar maanden na mijn komst in Versailles met pensioen gegaan, en tante Mazarin heeft haar plaats ingenomen. Zij heeft mijn twee jongste zussen, Hortense en Marie-Anne, onder haar hoede genomen en toen ze hier aankwam heeft ze gezegd dat ze ook voor mij zal zorgen. Ze zei dat ik voorzichtig moet zijn in mijn keuze van vriendinnen en heeft me gewaarschuwd dat zich onder de hofdames een paar immorele exemplaren bevinden. Speldenkussens, noemt ze hen, omdat je je lelijk aan hen kunt prikken. Mijn tante behoort tot de groep hofdames dat 'het zedige kransje' wordt genoemd; dames die het heerlijk vinden om te oordelen over mensen die ze onzedig vinden.

Het Frans van de koningin is niet zo goed. Ze heeft een zwaar accent, ook al woont ze nu al meer dan vijf jaar in Frankrijk. Ze is een toegewijde moeder en ziet haar kinderen dagelijks; drie prinsesjes en twee jongens: onze geliefde dauphin en de kleine hertog d'Anjou, die nog een baby is.

We brengen de middagen meestal in de privévertrekken van de koningin door, we borduren, lezen elkaar voor of luisteren naar de koningin als ze harp speelt. En we hebben Franse les om haar te helpen haar vocabulaire te verbeteren.

'Geestdodend,' oppert prinses de Montauban. Ze is jong en heel charmant en ergert ze zich meestal groen en geel aan de koningin maar weet dat achter haar stralende ogen en liefvallige glimlach goed te verbergen. 'Probeert u "geestdodend" eens. Dat betekent oersaai.'

Ook al ben ik hier nu bijna een jaar, het choqueert me nog steeds dat de hovelingen de koningin zo oneerbiedig behandelen. Voor de koning hebben ze respect, maar de koningin is vaak het mikpunt van hun hatelijkheden en spot.

'Geestdodend,' herhaalt de koningin. Ze spreekt het uit met een zwaar accent. 'Een heel mooi woord, ik ga er een zin mee maken.' Ze zwijgt en kijkt om zich heen naar haar hofdames, die allemaal naar haar glimlachen. Ik glimlach oprecht; ik mag de koningin

graag en vind het gemeen dat sommigen haar voor de gek houden. Ze denkt even na en de klok op de schoorsteenmantel tikt verder. Montauban zet grote ogen op en blijft ze opensperren alsof ze op het punt staat te ontploffen. Uiteindelijk zegt de koningin: ‘Het saaie toneelstuk was geestdodend.’

We knikken allemaal enthousiast en goedkeurend.

‘U zou het ook kunnen gebruiken,’ zegt de gravin de Rupelmonde terwijl ze gaat verzitten en het kant van fijn filigraan dat haar enorme borstpartij bedekt naar boven trekt, ‘om mensen te beschrijven, of een tijdstip van de dag.’ Ik heb in Versailles allerlei aanstootgevende verhalen gehoord over haar avonturen met mijn moeder, en ik vind haar hier niet aardiger dan dat ze in Parijs was. ‘Bijvoorbeeld: “Deze middag is vreselijk geestdodend”.’

‘Ja, ja, deze middag is vreselijk geestdodend,’ herhaalt de koningin stralend. ‘Ja. Een mooi woord.’

’s Avonds luisteren we meestal naar concertjes, we kijken naar een toneelstuk of gaan gokken. Gokken klinkt heel spannend, zondig zelfs, maar als de koningin speelt is het ronduit geestdodend. De jongere hofdames verzinnen allerlei smoesjes om aan het gezelschap van de koningin te ontsnappen. Maar zelfs als ze moeten blijven, trekt de koningin zich al heel vroeg terug en zijn ze vrij om als een zwerm bontgekleurde vogels uit te vliegen, waarheen ze maar willen.

Ondanks het eenvoudige leven en sobere uiterlijk van zijn vrouw heeft de koning alleen maar oog voor haar. Hij is zelf heel knap: groot en goedgebouwd en er wordt gezegd dat hij heel sterk is. Hij heeft een gezonde gelaatskleur en intense, donkere ogen, als zwartfluwelen poelen. Hij houdt van jagen en van honden, hij heeft verfijnde manieren en hij is altijd voorkomend... iedereen is het erover eens dat hij de meest welgemanierde man van Versailles is. Ik denk dat alle vrouwen aan het hof verliefd op hem zijn. Maar als iemand in zijn bijzijn een andere vrouw complimenteert, zegt hij onmiddellijk dat de koningin nog veel mooier is. En hoewel

dat beslist niet waar is – de koningin is leuk om te zien, maar absoluut geen schoonheid – kan niemand hem tegenspreken, want hij is koning.

Hij bezoekt de koningin elke dag. Sommigen van haar hofdames proberen schaamteloos zijn blik te vangen: madame de Rupelmonde werd vorige week nog streng op de vingers getikt vanwege de plotselinge verdwijning van haar nieuwe modieuze omslagdoek toen de koning binnenkwam... Maar hij praat heel vormelijk met ons en richt zijn aandacht alleen op zijn vrouw. Het is zo romantisch! Als ik ze samen zie, denk ik aan mijn echtgenoot, Louis-Alexandre, en voel ik me verdrietig en leeg vanbinnen.

Het is vandaag de feestdag van de heilige Cecilia, maar het regent en het is koud. We hebben ons in de vertrekken van de koningin verzameld om uit de Bijbel te lezen en de heilige Cecilia en haar marteldood te gedenken. Ik moet opbiechten dat boeken me vervelen. Zelfs de Bijbel. Mijn gedachten dwalen af en voor ik het weet zit ik naar de koningin te staren. Het idee dat ze in Polen heeft gewoond! En in Zweden! Het moet afschuwelijk zijn geweest. Ze wordt al oud, ze is al bijna dertig, terwijl de koning zeven jaar jonger is. Hij is van mijn leeftijd, we schelen twee maanden. Ik heb hovelingen horen zeggen dat de koningin net een bos bloemen van een week oud is – verwelkt en verlept – en ze zeggen dat zij als koningin de reputatie van Frankrijk schaadt. Ze zijn hier in Versailles echt heel gemeen.

‘Madame de Mailly, schat, waar staart u naar?’

De stem van de koningin haalt me uit mijn dagdromen.

Ik krijg een kleur. Het is heel onfatsoenlijk om naar iemand te staren, vooral naar de koningin. ‘O, nergens naar, madame. Ik dacht na over het citaat dat ik net las.’

‘Heel goed, het is goed om te contempleren. Lees het ons maar voor, dan kunnen we allemaal contempleren.’ ‘Contempleren’ was het woord van gisteren.

Hare Majesteit is niet geraffineerd of vals, daar is ze veel te goed-

hartig voor. Mijn vriendin Gilette, die nogal hatelijk en vrijpostig kan zijn, zegt dat ik geen voorbeeld aan de koningin moet nemen, omdat ik me anders in Versailles niet zal kunnen handhaven. Ik buig mijn hoofd en kies een passage uit het opengeslagen boek. “De nederigen leidt Hij in het rechte spoor, Hij leert hun zijn paden te gaan.”

De koningin maakt een goedkeurend geluidje. ‘Heel goed, heel goed.’

Gilette huivert en kucht. Ik weet dat ze moet lachen. Gilette beweert dat de koning niet meer alleen naar zijn vrouw kijkt, maar ik weet dat ze graag overdrijft en van sensatie houdt.

‘En heel waar,’ vervolgt de koningin, terwijl ze naar me glimlacht. ‘Vindt u ook niet, madame de Boufflers?’

Hertogin de Boufflers, een imponerende en omvangrijke dame op leeftijd die de koningin meer als een recalcitrant kind dan als een vorstin behandelt, glimlacht instemmend en steekt een zedenpreek af over jeugd en nederigheid. Madame de Boufflers is een goede vriendin van tante Mazarin en bijna net zo vals, ze zegt altijd dat je nooit te oud bent om je afkeuring te laten blijken.

De regen klettert tegen de ramen en mijn tenen krullen van de kou terwijl ik me op mijn boek probeer te concentreren omdat ik de koningin niet wil teleurstellen. Maar hemel! Hoe kan het dat onschuldige woorden zo saai worden als ze achter elkaar staan?

Plotseling is er commotie op de gang. We spitsen allemaal onze oren, we hopen allemaal dat het de koning is; waar hij zich beweegt ontstaat er als vanzelf opschudding.

En inderdaad.

‘Madame,’ zegt hij terwijl hij het vertrek binnen schrijdt. Hij buigt zich voorover en kust haar hand. De koningin heeft een vale teint en ze bloost niet, maar schuift ongemakkelijk heen en weer op haar stoel en glimlacht verrukt. We gaan staan en maken een reverence. De koning begroet ons met een buiging, maar spreekt alleen met de koningin; ze zeggen dat hij erg verlegen is. Hij heeft

bijna zijn hele leven een publiekelijk leven geleid – op zijn vijfde was hij al koning – en hij lijkt soms kil tegen mensen die hij niet of nauwelijks kent.

De koning wordt vergezeld door kardinaal Fleury, zijn eerste minister en gewaardeerd adviseur. Kardinaal Fleury is een bejaarde man met waterige blauwe ogen en hij draagt geen pruik. Hij heeft de reputatie briljant te zijn, maar ik voel me niet op mijn gemak bij hem; hij is berekenend en uitgekookt. Hoewel de koning de twintig al gepasseerd is, verlaat hij zich bijna volledig op Fleury. Ik heb de gravin de Rupelmonde eens horen fluisteren dat de kardinaal hem zelfs helpt bij het wateren, en het schokte me dat iemand op die manier over de koning sprak. Hij is ongetwijfeld een goede koning, maar moet nog veel leren; het is vast heel moeilijk om alles te weten van regeren.

‘Madame d’Antin,’ zegt kardinaal Fleury, en hij buigt zich over Gilettes hand terwijl de koning met de koningin praat.

Gillette gooit haar hoofd achterover en lacht. ‘Hebt u mijn echtgenoot vanochtend gezien?’ vraagt ze.

De kardinaal glimlacht en mompelt iets als ‘ik laat je hand los, maar niet voor lang’. Ik begrijp de helft niet van wat er hier gezegd wordt, ook al spreken we allemaal dezelfde taal. Als kardinaal Fleury naar mij toe komt maak ik een diepe kniebuiging en houd mijn handen gevouwen voor mijn lichaam, alsof ik op het punt sta te gaan zingen. Ik heb geen zin in zijn weke lippen op mijn hand; dat voelt alsof je door de dood wordt gekust. Ik huiver.

‘Heeft u het koud, madame?’ vraagt Fleury.

Ik schud schuld bewust mijn hoofd.

‘En hoe gaat het met uw echtgenoot?’

Gillette onderdrukt een lach.

Iedereen hier is verbazingwekkend losbandig, er zijn maar weinig mensen die hun partner trouw blijven, of zelfs maar op goede voet staan met hun partner. De meesten hebben minnaars of minnaressen, soms meerdere tegelijk. Sommige hofdames van de

koningin staan bekend om hun zedeloosheid, hoewel de koningin zelf heel kuis is. Ik vermoed dat ze niet veel inspraak heeft gehad in de keuze van haar hofhouding.

Roddelen is hier een voltijdbezigheid. Toen ik pas in Versailles was, ontdekte ik dat iedereen wist dat mijn moeder en de eenogige hertog van Bourbon geliefden waren geweest. De hertog kwam in Parijs vaak bij ons op bezoek... mijn moeder zei altijd dat hij thee kwam drinken, en ik vond het maar vreemd dat die man zo van thee hield terwijl hij toch geen Engelsman was. Ik heb hier meer valse onwaarheden over mijn vader gehoord dan thuis ooit van de meest achterbakse bediende. En als ik wil weten waar mijn echtgenoot de nachten doorbrengt – hij is immers niet bij mij – kan ik dat aan de eerste de beste voorbijganger vragen, want iedereen is op de hoogte. Het antwoord, waar ik dankzij Gillette en vele anderen achter gekomen ben, luidt: in het huis van mademoiselle Baudet in de stad. Mademoiselle Baudet is de dochter van een zwaardenmaker. Een zwaardenmaker. Nog minder dan een bourgeois! Ongelooflijk.

Gillette zegt dat mijn echtgenoot met zijn maîtresse wilde trouwen – trouwen met de dochter van een zwaardenmaker, hoe haalt hij het in zijn hoofd – maar dat de koning, of eigenlijk kardinaal Fleury, dat heeft verboden. Dat is de reden waarom ons huwelijk zo plotseling plaatsvond.

‘Volgens mij gaat het goed met mijn man,’ antwoordde ik Fleury stijfjes. Hij pakt mijn hand, zijn vingers zijn zo zacht als wormstekige kastanjes.

‘Een en al onschuld,’ zegt hij, en hoewel iedereen hier de ware betekenis van zijn woorden onder een dikke laag valsheid verbergt, voel ik dat hij nu oprecht is. ‘Houden zo, madame, houden zo.’